

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЧЕРКАСЬКИЙ ІНСТИТУТ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ІМЕНІ ГЕРОЇВ ЧОРНОБИЛЯ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Предмет: «Юридична психологія»

ЛЕКЦІЯ 5.1
ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА
СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. ПСИХОЛОГІЧНА СТРУКТУРА СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

- ПІЗНАВАЛЬНА;
- КОНСТРУКТИВНА;
- КОМУНІКАТИВНА;
- ОРГАНІЗАЦІЙНА.

Допоміжні види:

1) профілактична та 2) засвідчувальна.

ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Специфічною рисою пізнання у слідчій діяльності є **спрямованість** на події (факти, явища) минулого, теперішнього й майбутнього часу.

Пізнавальна діяльність є **безперервним процесом** побудови ймовірнісних моделей, доповнення їх перевіреними фактами, новою інформацією задля формулювання кінцевої, вихідної моделі, яка цілковито відображає подію, що відбулася, причому в межах, зазначених законом.

Суттєвою особливістю пізнавальної діяльності є надзвичайно великий обсяг інформації, що її опрацьовує кожен суб'єкт.

Пізнавальний процес має не тільки пізнавальний аспект, але й емоційно-вольовий, бо рішення приймається особою, на яку впливають не просто факти, а факти, що мають певне емоційне забарвлення (певне сприймання та переживання дійсності, ставлення до підозрюваних, потерпілих, свідків тощо).

КОНСТРУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Конструктивна діяльність - відбирання та композиція отриманого матеріалу, а також планування послідовності та змісту дій (поведінки).

Відбір та композиція матеріалу – це відновлення певної події за матеріальними (зміни в матеріальному середовищі) та ідеальними (пам'ять та мислення людей) слідами.

Планування складається з таких елементів:

- планування змісту майбутньої діяльності;
- планування організації перевірки версій;
- планування системи та послідовності власних дій;
- планування системи та послідовності дій учасників розслідуваної справи (підозрюваного, свідків, потерпілих, працівників правоохоронних та ін.).

КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Комунікація – професійне спілкування

- 1) джерела передавання інформації.
- 2) канали передавання інформації.
- 3) канали прийому інформації – людина здатна сприймати інформацію, що надходить від різних органів відчуття.
- 4) контроль як за передачею інформації, так і за її отриманням – здійснюється за допомогою так званого «зворотного зв'язку».
- 5) переробка інформації, що здатна видозмінювати сутність самого спілкування, збільшувати чи зменшувати можливості взаєморозуміння один одного.

Специфічною особливістю комунікації в слідчій діяльності є її примусовий характер: об'єкти часто залучаються до взаємодії без урахування наявності у них такого бажання; закон зобов'язує їх робити це під загрозою застосування певних санкцій, що не може проходити безслідно, особливо на початкових стадіях спілкування.

ОРГАНІЗАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Спрямована на створення оптимальних умов для здійснення інших компонентів діяльності. Її необхідність визначається такими особливостями:

1) множинність та багатоплановість – встановлення фактів, їх аналіз, прийняття рішення, здійснення виховних та профілактичних функцій тощо.

2) пошуковий характер пізнання – ніколи не можна точно прогнозувати, яким чином та які саме факти будуть встановлені.

3) висока інтенсивність мисленнєвого процесу, що характеризується необхідністю вирішення численних завдань за короткий проміжок часу.

4) циклічність, різний ступінь напруженості й інтенсивності діяльності, що призводить до нерівномірності повсякденного навантаження.

ПРОФІЛАКТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ПРОФІЛАКТИКА – правове виховання громадян для попередження порушень закону та вплив на правопорушників (злочинців) із метою недопущення ними протиправних дій надалі.

ЗАСВІДЧУВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ супроводжує не тільки процес пізнання істини, але й прийняття та реалізацію рішень, пов'язаних із правовими повноваженнями суб'єктів юридичної діяльності.

Засвідчувальна діяльність полягає в наданні всій одержаній інформації спеціальних, передбачених законом форм (протокол, постанова тощо), причому найбільше значення вона має в слідчій та судовій діяльності як найбільш процесуально регламентованих.

2. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Діяльність слідчого визначається, насамперед, системою взаємозв'язків «ЛЮДИНА – ЛЮДИНА».

Особливості діяльності:

1. дефіцит часу;
2. вплив на особистість особливо сильних подразників та домінування негативних емоцій при недоліку позитивних;
3. підвищена відповідальність за прийняття рішень та необхідність невідкладного вжиття заходів.

Слідчій діяльності притаманний також перелік особливостей, що визначаються специфікою взаємодії в системі «людина – право».

- 1) наявність правової регламентації діяльності
- 2) наявність владних повноважень, тобто права та обов'язку застосування влади від імені закону.
- 3) наявність елементів психологічного ризику, у тому числі й при прийнятті рішень, що можуть мати небажані службові та особистісні наслідки.
- 4) багатоплановість службових ситуацій, неможливість чіткого планування й прогнозування результатів
- 5) високі вимоги до умінь і навичок професійного спілкування

3. ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У психологічному плані слідча ситуація є проблемною ситуацією, що детермінує всю пізнавальну активність слідчого.

При розслідуванні злочину слідчий вирішує декілька типів реальних завдань:

- 1) завдання по визначенню джерел інформації;**
- 2) завдання по організації слідчих і оперативно-розшукових дій;**
- 3) завдання по координації діяльності;**
- 4) завдання по економізації процесуальних зусиль і визначенню термінів розслідування;**
- 5) завдання по організації профілактичних заходів.**

Оптимізують діяльність слідчої діяльності такі стани:

1) професійний інтерес, стан творчості, натхнення – викликає енергійність, підвищує працездатність, покращує сприймання та мисленнєві процеси;

2) стан готовності до проведення певної слідчої дії – сприяє активізації пізнавальних процесів та спостережливості, гостроті відчуттів, високому рівню саморегуляції;

3) стан рішучості – спонукає до складних вольових зусиль та самоконтролю.

Негативно впливають на ефективність слідчої діяльності стани:

- 1) психічна напруженість – дезорганізує поведінку, викликає утруднення мислення, призводить до пасивності;
- 2) тривожність – викликається складною ситуацією чи неочікуваними змінами, невдачами та помилками;
- 3) фрустрація – виникає в ситуації актуального чи потенційного протиборства, звичайно завершається агресією (на об'єкт чи самого себе);
- 4) персеверація – ригідність. Сполучення інерційності, стереотипності з впертістю, супротиву змінам як наслідок шаблонності мислення та надмірної типізації розслідуваних справ.

Психологічні типи особистості слідчого:

1 тип – слідчий-організатор. Уміло розподіляє повноваження, легко встановлює міжособистісні контакти, успішно керує діями слідчо-оперативної групи;

2 тип – слідчий-мислитель. Не схильний до керівництва, є професіоналом в оцінці інформації по справі, віддає перевагу самотійній, інтелектуально-насиченій праці, володіє розвиненим продуктивним мисленням та уявою;

3 тип – слідчий-комунікатор. Легко встановлює і підтримує соціальні контакти, у процесі розслідування основну увагу приділяє комунікативним слідчим діям;

4 тип – слідчий-слідопит. В структурі професійних якостей домінують інформаційно-пошукові, зокрема, високий рівень спостережливості.

ВИСНОВКИ

Слідча діяльність характеризується спрямованістю, наявністю специфічних цілей; особливостями суб'єктів та об'єктів діяльності; конкретними методами і засобами досягнення мети; наявністю специфічних умов діяльності.

Мета слідчої діяльності визначається, насамперед, необхідністю забезпечення умов для функціонування правової держави та нормальної життєдіяльності (безпеки життя і здоров'я, права власності тощо) кожного конкретного громадянина такої держави.

Об'єкти діяльності – переважно особи, які перебувають у конфліктних стосунках із законом, порушують правові норми чи є носіями інформації, значимої для розслідування злочинів, їх профілактики.

Особливі умови діяльності створюються тими психологічними відносинами, які супроводжують її здійснення. Вони визначаються поведінкою осіб, що порушили закон чи є носіями інформації про нього, їх ставленням до суб'єкта діяльності – слідчого.

Теми рефератів

1. Психологічні чинники ефективності огляду місця події.
2. Психологічна характеристика пред'явлення для впізнання.
3. Психологічна характеристика слідчого експерименту.
4. Психологічна характеристика допиту.
5. Психологічна характеристика допиту неповнолітніх осіб.
6. Психологічна характеристика обшуку.

Література

1. Бочелюк В.Й. Юридична психологія: Навч. пос. / В.Й. Бочелюк. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – С. С. 51-73.